



Õiguskantsler

Esimees Andre Hanimägi  
Riigikogu õiguskomisjon  
riigikogu@riigikogu.ee

Teie 21.05.2024 nr 84d0c75a-5a0f-4acc-85b0-3392b8e844c9

Meie 12.07.2024 nr 16-4/241118/2404128

## **Menetluskulude jaotamisest ja nende suuruse kindlaksmääramisest tsiviilkohtumenetluses**

Austatud õiguskomisjoni esimees Andre Hanimägi

Täna õiguskomisjoni tõstatamast küsimust [tsiviilkohtumenetluse seadustiku](#) (TsMS) menetluskulude jaotamise ja suuruse kindlaksmääramise regulatsiooni põhiseaduspärasusest. Õiguskomisjon tõi probleemina välja, et kehtivast seadusest lähtuvates kohtulahendites ei nähta alati ette kohtumenetluse võitjale kõigi kohtumenetluskulude hüvitamist. Senine analüüs ei anna siiski alust pidada sätteid [Eesti Vabariigi põhiseadusega](#) (PS) vastuolus olevaks. Riigikogu liikmed saavad aga seadust parandada ka siis, kui probleem ei ole sedavõrd tõsine, et esineks lausa vastuolu põhiseadusega. Toetan kõiki muudatusi, mis suurendavad kohtust viivitamatult õiglase lahenduse saamise võimalusi.

Kohtumenetluskulude hüvitamine on kahju hüvitamise (PS § 25) eriliik.<sup>1</sup> See kujutab endast sisuliselt kohtumenetlusega kaasnenud kahju väljamõistmist tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud korras (RKTK 26.02.2014 üldkogule andmise määrus nr [3-2-1-153-13](#), p 16). Sellega sekkutakse ka menetlusosaliste omandipõhiõigusesse (PS § 32), kuna sellega pannakse ühele menetlusosalisele varaline kohustus teise menetlusosalise kasuks või tehakse seda osaliselt või jäetakse see tegemata (samas). Kohus lähtub menetluskulude jaotuse otsustamisel õigluse põhimõttest (RKTKm 15.03.2017 [3-2-1-176-16](#), p 27). TsMS § 173 lg 1 näeb ette, et kohtuasja menetlenud kohus märgib menetluskulude jaotuse menetlusosaliste vahel kohtuotsuses või menetlust lõpetavas määruses. Reeglina jäetakse TsMS § 162 lg 1 kohaselt hagimenetluses kohtulahendiga menetluskulud menetluse kaotanud poole kanda (sarnane säte on hagita menetluses TsMS § 172 lg 1), kuid sealjuures rõhutab lõike 2 esimene lause, et hüvitada tuleb kohtumenetluse tõttu tekkinud *vajalikud* kohtuvälised kulud. Mittevajalikke kulusid hüvitama ei pea ning vajaduse üle otsustab kohus (sama kehtib asja läbivaatamise kulude hindamisel<sup>2</sup> ning hiljem menetluskulude suuruse kindlaksmääramise menetluses põhimõtteliselt ka esindaja ja nõustajate kulude määramisel<sup>3</sup>).

TsMS § 162 lg 4 sätestab *erandina*, et kohus võib jätta kulud täielikult või osaliselt poolte endi kanda, kui vastaspoole kulude väljamõistmine poolelt, kelle kahjuks otsus tehti, oleks tema suhtes äärmiselt ebaõiglane või ebamõistlik. See säte ei anna kohtule õigust panna poole kanda

<sup>1</sup> U. Volens, M. Maksing. TsMS 18. ptk 4. jg komm 3, p *d*. Teoses: V. Kõve jt (toim). Tsiviilkohtumenetluse seadustik I. I-V osa (§-id 1-305). Tallinn 2017, Juura.

<sup>2</sup> Samas, TsMS § 162 komm 3.3, p *a*.

<sup>3</sup> Samas, p *b*.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. [info@oiguskantsler.ee](mailto:info@oiguskantsler.ee) [www.oiguskantsler.ee](http://www.oiguskantsler.ee)

vastaspoole või teise menetlusosalise kulusid, vaid ainult kaalutusõiguse, kas jätta poole kulud tema enda kanda.<sup>4</sup> Riigikohus on leidnud, et TsMS § 162 lg 4 erandliku kulude jaotuse sätte eesmärgiks on sotsiaalse riigi põhimõttest tuleneva nõrgema poole kaitse vajadus (RKTkm 27.02.2012, [3-2-1-143-11](#), p 12). Samuti on Riigikohus pidanud eesmärgiks poolte distsiplineerimist ehk menetlusõiguste heauskse kasutamise tagamist (RKTko 19.06.2001, [3-2-1-99-01](#), põhjenduste 2. lõik; 30.09.2003, [3-2-1-95-03](#), p 37). Kohtupraktikas on leitud, et selle sätte kohaldamise eelduseks saavad olla üksnes erandlikud asjaolud (nt ei piisa etteheitest, et vaidluse oleks võinud lahendada kohtueelselt).<sup>5</sup> Menetluskuludel on mh eesmärk sundida kaaluma kohtusse pöördumise otstarbekust ja suunama menetluses osalejat käituma heas usus, sh tuleb iga kord kaaluda, kas taotluse esitamise või taotlusele vastuvaidlemine või edasikaebamine on oluline või suurendab see üksnes aja- ja menetluskulu.<sup>6</sup> Niisiis ei ole vähemalt *abstraktselt* (konkreetsemalt lähenemise kohta allpool) piisavalt alust pidada menetluskulude hüvitamist puudutavaid sätteid põhiseadusega vastuolus olevaks – need on mõeldud n-ö õlekõrrena erandlikus olukorras, et saavutada menetluskulude õiglase jaotus ja õiglasest suuruses kandmine.

Menetluskulude jaotust ja suuruse kindlaksmääramist reguleerivate normide põhiseaduspärasusele on raske anda hinnangut abstraktselt – vastuolu võib aga siiski ilmnedada konkreetseid kohtuasju analüüsid. Õiguskomisjoni nendel liikmetel, kes probleemi tõstatasid, on võimalik täiendavalt esitada viited kohtulahenditele, mis nende hinnangul kinnitavad seaduse vastuolu põhiseadusega. Samas rõhutan, et menetluskulude jaotamise otsuse tegemine ja kulude menetlusosaliselt väljamõistmine on sisuliselt õigusemõistmine ja selle otsuse saab PS § 146 esimest lauset arvestades teha ainult kohtunik (vt ka RKÜKm 26.06.2014 [3-2-1-153-13](#), p 57 jj). See otsus on reeglina edasikaevatav järgmisele kohtuastmele ning iga ebaõiglase (või ebaõiglasena tunduv) kohtulahend ei tähenda, et põhiseadusega oleks ühtlasi vastuolus ka selle kohtulahendi aluseks olev seadus. Kohtuniku sõltumatuse tagamise nõuet arvestades ei sobi õiguskantsleril anda hinnangut konkreetse menetluskulude jaotamise otsuse kohta. Küll aga võib otsustest siiski olla võimalik teha laiemaid järeldusi seaduse normide põhiseaduspärasuse kohta. Väga teretulnud on ka Riigikogu liikmete mõtted selle kohta, millisel viisil seaduse norme muutes oleks põhiseaduspärasus olnud (paremini) tagatud. Riigikogu liikmeil on muidugi ka endil vastava seaduseelnõu algatamise õigus (abi võib olla ka Riigikogu õigus- ja analüüsisiosakonnast).

Lugupidamisega

*/allkirjastatud digitaalselt/*

Ülle Madise

Liina Lust-Vedder 693 8429  
Liina.Lust-Vedder@oiguskantsler.ee

<sup>4</sup> Samas, komm 3.4.1. p a.

<sup>5</sup> Samas, komm 3.4.2. p a. Vt näiteid sealsamas komm 3.4.3.

<sup>6</sup> A. Pärsimägi. TsMS § 138 komm 3.1. Teoses: V. Kõve jt (toim). Tsiiviilkohtumenetluse seadustik I. I-V osa (§-id 1-305). Tallinn 2017, Juura.